

Användandet av medborgarinflytande i planskedet inom svenska kommuner

En studie kring Boverkets metoder för
medborgarinflytande

Alice Johnn

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Landskapsingenjörsprogrammet - Uppsala
Uppsala 2023

Användandet av medborgarinflytande i planskedet inom svenska kommuner. En studie kring Boverkets metoder för medborgarinflytande

The use of citizen participation in the planning stage in Swedish municipalities. A study of the Swedish housing agency's methods for citizen participation

Alice Johnn

Handledare: Petter Åkerblom, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land
Examinator: Neva Leposa, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land
Bitr. examinator: Helena Nordh, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i landskapsarkitektur
Kurskod: EX1004
Program/utbildning: Landskapsingenjörsprogrammet - Uppsala
Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2023
Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Medborgardialog, medborgarinflytande, citizen participation, metod för meborgardialog, planskedet, Delaktighetstrappan

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Avdelningen för landskapsarkitektur

Sammanfattning

Samhället står inför stora förändringar till följd av globalisering och urbanisering. Det innebär att en förändring och utveckling av samhället måste ske där inte minst planprocessen är aktuell. Medborgarinflytande har i planprocesser genom tiderna ansetts vara en demokratisk process och en balansgång mellan makt och inflytande.

Medborgarinflytande har i teorin delats in i olika typer baserat på makt och inflytande, kontinuitet och typ av dialog, bland annat i Arnstiens *Ladder of citizen participation*. Trappan illustrerar olika typer av inflytande från manipulation till total medborgarkontroll. Sveriges kommuner och regioner, SKR, har tagit fram sin egen trappa vid namn *Delaktighetstrappan*. *Delaktighetstrappan* har till skillnad från Arnstiens trappa reviderats för att passa det svenska samhället och politik där bland annat de yttersta stegen tagits bort helt.

Syftet med detta arbete är att redogöra hur medborgarinflytande kan användas praktiskt i svenska kommuner som en del av planprocessen samt hur detta stöds av *Delaktighetstrappan*. Utifrån Boverkets sju föreslagna metoder för medborgarinflytande har fjorton praktiska exempel från svenska kommuner tagits fram och analyserats genom att utifrån *Delaktighetstrappa* och därefter placerat in de praktiska exemplen på trappans steg.

Boverkets sju metoder har alla olika inriktning där resultatet varierat mellan de olika praktiska exemplen. Några av exemplen hade inte tillräckligt med underlag för att placeras in på något trappsteg. Detta kan dels bero på underlaget som använts från kommunerna eller på variationen i underlag från Boverkets föreslagna metoder. Men av de exemplen som kunnat analyseras placerades alla in i mitten av *Delaktighetstrappan* under stegen *Dialog* eller *Inflytande – Delaktighet*. Detta då de alla haft en initierande dialog med medborgarna på olika sätt. Därefter har det skiljt sig i hur kommunen arbetat vidare och om ytterligare möjlighet för medborgarinflytande i samma process funnits eller om processen stannat vid endast ett tillfälle för dialog. Det har också varierat stort i hur de olika dialogerna genomförts och hur mycket kommunerna valt att arbetat med metoderna.

Nyckelord: Medborgardialog, medborgarinflytande, planskedet, metod för medborgardialog, Delaktighetstrappan

Abstract

The society is standing in front of big changes as a result of globalisation and urbanisation. This means that a change and development of the society must happen where the planning process is highly current. Citizen participation has through time been considered as a democratic process and a balance between power and influence and as a natural part of the planning process.

Citizen participation has in theory been divided into different types based on power and influence, continuity, and type of dialogue, for example in Arnstiens *Ladder of citizen participation*. The ladder illustrates different types of influence from manipulation to total citizen control. Sveriges kommuner och regioner, SKR, has created their own ladder by the name *Delaktighetstappan* that, unlike Arnstiens ladder, has been revised for the Swedish society and politics where the utmost steps have been removed completely.

The aim with this paper is to exhibit how citizen participation can be used practically in Swedish municipalities as a part of the planning process and how this is supported by the theory of *Delaktighetstappan*. Based on the seven provided methods for citizen participation from Boverket, fourteen practical examples from different Swedish municipalities have been presented and analysed based on the different steps of the ladder.

Boverkets seven methods has different focus where the results have varied between the practical examples. Some of the examples did not have enough support or context to be placed at a certain step. This may be due to the information provided by the municipality or due to the variation of information provided by Boverket for each method. But the examples that was able to be analysed and placed on a certain step, all placed on the two middle steps *Dialogue* and *Influence – Participation*. This due to the fact that they all had an initial dialogue with the citizens in some way. Thereafter they differ in how the municipalities choose to continue working and if there was any more opportunity for a dialogue in the same process. It has also varied in how the different dialogues was carries out and how much the municipality has worked with the method.

Keywords: Citizen dialogue, citizen participation, method for citizen participation, planning process,

Innehållsförteckning

Figurförteckning	8
Inledning	9
1.1.1 Medborgarinflytande i Sverige	10
1.2 Syfte och frågeställning.....	11
1.3 Avgränsningar	11
1.3.1 Medborgarinflytande i planprocessen.....	11
1.3.2 Boverkets metoder för medborgarinflytande	11
1.3.3 Praktiska erfarenheter i svenska kommuner	12
Metod	13
2.1 Dokumentstudie av medborgarinflytande i svenska kommuner	13
2.2 Dokumentstudie över Delaktighetsrappans stöd i de praktiska exemplen på medborgarinflytande	14
Teoretisk bakgrund	15
3.1 Ladder for citizen participation	15
3.1.1 Kritik mot Ladder of citizen participation	18
3.2 SKR:s Delaktighetstrappa	18
3.2.1 Kritik mot delaktighetstrappan	20
3.3 Boverkets metoder för medborgarinflytande.....	20
Resultat	22
4.1 Gå via skolan eller förskolan.....	22
4.1.1 Exempel Uppsala kommun.....	22
4.1.2 Exempel Växjö kommun	23
4.2 Gåturet och trygghetsvandringar	24
4.2.1 Exempel Arboga kommun	24
4.2.2 Exempel Laholms kommun	25
4.3 Konst som redskap	26
4.3.1 Exempel Tjörns kommun	26
4.3.2 Exempel Västerås kommun	27
4.4 SWOT-analys.....	27
4.4.1 Exempel Ystad kommun.....	27
4.4.2 Exempel Åre kommun	29
4.5 Kartor	29

4.5.1	Exempel Bromölla kommun	29
4.5.2	Exempel Södertälje kommun	30
4.6	Enkäter och intervjuer	32
4.6.1	Exempel Salems kommun	32
4.6.2	Exempel Kungälv kommun	32
4.7	Sociala medier	33
4.7.1	Exempel Härjedalens kommun	33
4.7.2	Exempel Ängelholms kommun	34
	Diskussion	35
5.1	Resultatets stöd i Delaktighetstrappan	35
5.2	Medborgarinflytande för en hållbar planprocess	36
5.3	Utveckling av arbetets metod och syfte	36
5.4	Slutsats	37
	Referenser	38
	Bilaga 1	42
	Gå via skolan eller förskolan	42
	Gåturet och trygghetsvandringar	43
	Konst som redskap	43
	SWOT-analys	44
	Kartor	45
	Enkäter och intervjuer	46
	Sociala medier	47

Figurförteckning

Figur 1. Illustration Ladder of Citizen Participation översatt till svenska.....	16
Figur 2. Illustration av SKR:s Delaktighetstrappan.....	19
Figur 3. Illustration över Boverkets 7 metoder för medborgardialog.....	21

Inledning

Samhället står inför flera utmaningar till följd av globalisering och urbanisering (Abrahamsson 2013). Med detta kommer krav på förändring i samhället där dess utveckling ligger i fokus (Amen 2011). Genom historien har medborgarinflytande i förändringar av samhället ansetts som en demokratisk del av processen som för samman folket i en enhetlig massa (Jadelius 2013), en demokratisk rättighet för alla medborgare (Khakee 2006).

Medborgarinflytande definieras av Abdul Khakee, professor emeritus i samhällsplanering vid KTH och Umeå Universitet (2006) som ett sätt för beslutstagare att skapa ett förtroende hos medborgare under plan- och beslutsprocesser. I *Planering med nya förutsättningar: Ny lagstiftning, nya värderingar. Linköping: Stiftelsen Vadstena forum för samhällsbyggande* (ibid) under rubriken *Medborgardeltagande i samhällsplaneringen* beskriver Khakee även medborgarinflytande som en del av den historiska Folkrörelsesverige och som en lång historia av folkets inflytande genom tiderna.

Men även om medborgarinflytande är ett sätt där folket får föra sin talan i plan- och beslutsprocesser, ska det även ses som en fråga om makt enligt Khakee (ibid). Medborgarinflytande beskrivs av den svenske planarkitekten Pål Castell som en svår balansgång där planerare och beslutsfattare ständigt är under press i publikationen *Framtiden är redan här - Hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling* (2013). Dock påpekar Khakee (2006) att en inte ska glömma att medborgarinflytande är en demokratisk rättighet och bör ej försummas i plan- och beslutsprocesser. Att den demokratiska representationen bland beslutsfattare inte är felaktig, men det är fortfarande av stor vikt och intresse bland medborgare att utöver detta kunna påverka och tycka genom dialoger och medborgardeltagande. Om det finns ett intresse bland medborgare att vara en del av processen, bör det anses som en demokratisk rättighet enligt Khakee. Dessutom är medborgarinflytande planprocesser ett sätt att skapa hållbar stadsbyggnad där alla får möjlighet att tycka till och på så sätt påverka en ökad inkludering i planeringen och utformningen av staden (Agerström et. al. 2021). Det är även ett sätt att minska orättvisor i samhället där alla åsikter värderas lika och etiska aspekter som skapar orättvisor med rätt metod kan suddas ut.

Som ett sätt att illustrera hur makt och inflytande kan variera i olika typer av medborgardialoger tog Shelly Arnstien 1969 fram *Ladder of Citizen Participation*.

Trappan beskriver på engelska sju nivåer av medborgarinflytande från manipulation till totalt medborgarkontroll. 2011 tog Sveriges kommuner och regioner, förkortas härnäst SKR, fram en liknande trappa för svenskt medborgarinflytande vid namn Delaktighetstrappan som består av fem trappsteg. Dock skiljer sig Delaktighetstrappan från Arnstiens trappa genom att de yttersta trappstegen för både manipulation och total medborgarkontroll tagits bort. Detta då SKR inte anser de är nödvändiga i svenska processer för medborgarinflytande.

1.1.1 Medborgarinflytande i Sverige

Det finns idag en problematik i svenska kommuner där svårigheten ligger i att utveckla egna principer och etablera medborgarinflytande naturlig i den kommunala verksamheten (Abrahamsson 2013). Detta tillsammans med en ökad press från kommuners medborgare på inflytande och transparens i det kommunala beslutsfattandet som resultat av globalisering och urbanisering, gör att frågan om medborgarinflytande i planprocesser är högst aktuell idag (Stenberg 2013). *Delaktighetstrappan* är ett sätt att stödja kommunernas arbete med medborgarinflytande som ett sätt att utvärdera eller sätta mål för dialogen (SKR 2011).

Boverket är en statlig myndighet vars uppdrag är att ta fram föreskrifter och vägledningar kring samhällsplanering, stadsutveckling, byggande och boende (SFS nr: 2022:208). Detta genom att stötta svenska kommuner, branscher och andra myndigheter med kunskap där målet är att skapa ett långsiktigt hållbart samhällsbyggande (Boverket 2021a). Grunden för Boverkets arbete är främst Plan- och Bygglagen, miljöbalken samt bostadsförsörjningslagen. För att stötta svenska kommuner i hur medborgarinflytande kan bli en del av den kommunala beslutsprocessen har Boverket tagit fram förslag på sju metoder (2022a). Målet är att svenska kommuner som inte har etablerade metoder idag ska kunna utveckla egna som passar deras arbete.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med detta arbete är att samla och analysera praktiska exempel av medborgarinflytande i svenska kommuner och vilken typ av medborgarinflytande de kan illustrera. Genom att sammanställa Boverkets olika metoder för medborgarinflytande (2022a) och sedan jämföra med praktiska erfarenheter från svenska kommuner kommer en kunskap upprättas för hur metoderna kan användas i praktiken. Denna kunskap kommer kunna vara till nytta i framtida arbetsroller för en landskapsingenjör som väljer att arbeta i eller kopplat till planskedet och kommunala beslutsprocesser. Genom att sedan analysera dessa praktiska exempel utifrån SKR's *Delaktighetstrappan* (2011) kan en förståelse för vilken typ av inflytande metoderna kan innebära.

Fokuset i detta arbete ligger på medborgarinflytande i planprocesser och syftar på de processer som sker inom stadsbyggnad och samhällsplanering med arkitektur som inriktning.

Följande är arbetets frågeställningar:

- På vilka sätt har Boverkets rekommenderade metoder för medborgarinflytande använts i Svenska kommuner?
- Vilket steg i SKR's Delaktighetstrappa stödjer Boverkets metoder när de används i praktiken?

1.3 Avgränsningar

För att uppnå arbetets syfte samt svara på dess frågeställningar har en del avgränsningar gjorts kring vilken typ av beslutsprocesser, metoder och praktiska exempel som behandlas i arbetet.

1.3.1 Medborgarinflytande i planprocessen

Medborgarinflytande kan användas som metod i flera olika processer (Abrahamsson 2013). Då detta arbete riktar sig främst till landskapsingenjörer och landskapsarkitekter kommer endast medborgarinflytande i planprocesser att behandlas. Detta för att skapa en tydlig riktning mot landskapsarkitektur och möjliga framtida arbetsuppgifter för både landskapsarkitekter och landskapsingenjörer.

1.3.2 Boverkets metoder för medborgarinflytande

Boverket har tagit fram sju metoder för medborgarinflytande i planprocesser (2022a) som hjälpmedel för svenska kommuner. Det finns många metoder för medborgarinflytande utöver Boverkets sju, men då arbetet är tidsbegränsat och har

inriktning på planprocesser kommer endast Boverkets att inkluderas. Då Boverkets främsta uppdrag är att stötta Svenska kommuner i sitt arbete med samhällsplanering, stadsutveckling, byggande och boende (SFS nr: 2022:208) anses Boverket som en relevant och möjlig källa till praktiska exempel i svenska kommuner.

1.3.3 Praktiska erfarenheter i svenska kommuner

Den del av arbetet som syftar på att undersöka och sammanställa praktiska exempel och erfarenheter av medborgarinflytande i svenska kommuner, kommer endast baseras på exempel som är tillgängligt digitalt från kommuner via exempelvis hemsidor eller dokument. Detta då tiden för arbetet är begränsad där redan tillgängligt material är av stor vikt. På så sätt kommer möjligheten att hitta information värderas högre än valet av kommuner och deras praktiska exempel. Att förlita hela arbetsprocessen på utlämning av dokument från kommuner kan begränsa arbetet och därför kommer endast redan tillgängligt material inkluderas.

Metod

Detta arbete baserades på en dokumentstudie av exempel på Boverkets 7 olika metoder för medborgardialoger (2021b) i 14 svenska kommuner samt en dokumentstudie kring hur praktiska exempel av Boverkets metoder kan relatera eller stödjas av Delaktighetstrappan (SKR 2011).

2.1 Dokumentstudie av medborgarinflytande i svenska kommuner

För att kunna genomföra en dokumentstudie med mål att svara på frågan *På vilka sätt har Boverkets rekommenderade metoder för medborgarinflytande använts i Svenska kommuner?* i arbetets frågeställning användes först SKR:s lista över Sveriges kommuner (SKR 2022). Utifrån listan valdes slumpvisa kommuner ut där deras hemsidor besöktes med målet att hitta dokument kring genomförda medborgardialoger. Urvalet av kommuner försöktes till största del vara varierande både geografiskt sett och storleksmässigt, men med huvudmålet att hitta två praktiska exempel vill var och en av Boverkets metoder (2022a). Genom sökmotorer på kommunernas hemsida gjordes sökningar utifrån följande ord: Medborgardialog, Medborgarinflytande, Cultural planning och Kulturell planering, som alla baserades på Boverkets sju metoder (ibid.). För Boverkets metod Sociala medier (2022c) användes SKR:s lista (2022) till att slumpvis hitta två kommuner, och där efter besöktes kommunernas Facebook-sidor för att hitta praktiska exempel på metoden.

För att skapa en förståelse för vad kommunerna faktiskt fått av sina erfarenheter av att använda Boverkets metoder (2022a) skulle ytterligare metoder kunnat komplettera arbetet, exempelvis via intervjuer. De praktiska exemplen för de olika metoderna varierar i storlek och utföring, och för att kunna jämföra de olika metoderna och tillvägagångssättens resultat hade ytterligare information behövts. Arbetet hade även kunnat kompletteras med eventuell kritik mot Boverkets metoder (ibid.) eller undersökningar kring hur många de olika metoderna når ut till. På grund av tidsbegränsning inkluderar inte arbetet detta.

Resultaten från de praktiska exemplen presenteras med två underrubriker: *Tillvägagångssätt och projekt* för att klargöra vilken typ av projekt och hur som

kommunen genomfört det, samt *Slutsatser och erfarenheter från kommunen* där kommunens egna reflektioner eller slutsatser kring medborgardialogen eller projektet sammanställs. Detta för att sedan kunna analysera resultatet mer enhetligt inför arbetets andra frågeställning.

2.2 Dokumentstudie över Delaktighetsrappans stöd i de praktiska exemplen på medborgarinflytande

Utifrån den befintliga kunskap som finns kring medborgarinflytande har de 14 framtagna praktiska exemplen från svenska kommuner studerats i relation till SKR's *Delaktighetstrappa* (2011). Detta för att kunna analysera kopplingar mellan teori och praktik samt kunna utvärdera trappans funktion och mål i att vara ett stöd för medborgarinflytande. Syftet med dokumentstudien är att kunna svara på frågan *Vilket steg i SKR's Delaktighetstrappa stödjer Boverkets metoder när de används i praktiken?*.

Var praktiskt exempel utvärderades enskilt baserat på de dokument som hittats relaterade till exemplet med målet att kunna placeras in på något av *Delaktighetstrappans* fem trappsteg. Placeringen på trappstegen utgick från de förklaringar för var trappsteg som SKR gjort (ibid.). Under utvärderingen togs det även i beaktning att det inte alltid går att placera in en medborgardialog på ett trappsteg då teori inte alltid är samma som i praktiken. Vid de tillfällen när ett praktiskt exemplens placering på trappan kändes osäkert gjordes en generell jämförelse med de andra exemplen som hade liknande metoder eller tillvägagångssätt för att kunna visa på eventuella likheter eller skillnader i trappstegen.

Denna del av metod valde att endast fokusera på *Delaktighetstrappan* (ibid.) och inte Arnstiens *Ladder of Citizen Participation* (1969) då *Delaktighetstrappan* anses vara mer anpassad för svenska medborgardialoger vilket är arbetets fokus.

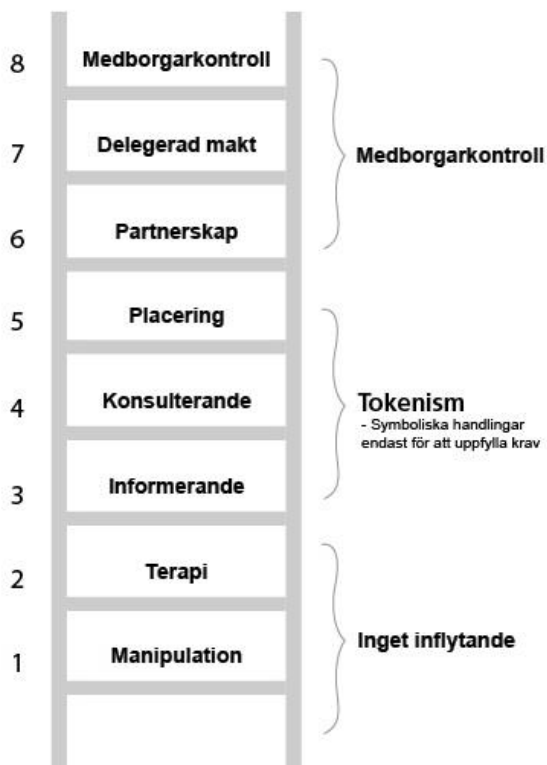
Analysen sammanställdes under rubriken *Värdering utifrån Delaktighetstrappan* för var exempel.

Teoretisk bakgrund

En dialog kan definieras som ett utbyte av åsikter mellan två och fler personer, ofta med olika åsikter (Cambridge University Press u.å.; Svenska Akademien 2023). Dialog kan även enligt filosofen Martin Buber delas upp i två delar (2013), den första består av att lyssna utan att i förväg döma informationen du får till dig, den andra av att ge en respons och uttrycka din åsikt gentemot informationen med insikten att din åsikt kan ändras med tiden. För att en dialog ska vara god krävs det att alla parter har en ömsesidig vilja att delta i båda delar av en dialog (Kaufmann 1996). Det är viljan att delta i båda delar som skiljer en dialog från en monologisk kommunikation eller information (ibid.). Medborgarinflytande och medborgardialog kan både innebära monologisk kommunikation och information eller en god dialog beroende på mängden makt och eller inflytande i själva processen (Arnstien 1969).

3.1 Ladder for citizen participation

Frågan om makt i medborgarinflytande kan mer ingående illustreras med en trappstegsmodell vid namn *Ladder of citizen participation* (1969) framtagen av Sherry Arnstien, forskare och författare inom kommunikation. *Ladder of citizen participation* består av 8 trappsteg som beskriver medborgares olika nivåer av inflytande och makt i plan- och beslutsprocesser. I figur 1 illustreras sambandet mellan de 8 trappstegen där *Medborgarkontroll* anses som trappsteget med högst medborgarinfluens och *Manipulation* som trappsteget med minst medborgarinfluens.

Figur 1: Illustration av Arnstiens Ladder of Citizen Participation (1969) översatt till svenska. Illustration: Alice Johnn

Så här beskriver Arnstien själv de olika stegen:

1. Manipulation

Det lägsta steget av medborgarinflytande beskriver Arnstien som när auktoriteter får medborgare att tro att de har fått makt eller möjlighet att påverka en process. Detta används även som ett sätt att lyfta auktoriteten eller makthavarens arbete på ett positivt sätt.

2. Terapi

Arnstien formulerar detta steg som stadiet där makthavare inte vill ha medborgares inflytande då det kan anses som en svaghet hos en auktoritet. Istället ligger fokus på att det är medborgarna som är felet och bara kan få hjälp av beslutstagaren.

3. Informerande

Detta steg anser Arnstien som ett steg i rätt riktning för medborgarinflytande och demokrati. Information från makthavare till medborgare är enligt Arnstien det första steget mot en demokratisk process, men i detta steg sker inget utbyte mellan parterna. I stället dränks medborgarna med information, samtidigt som inga möjligheter för kommentarer eller frågor till makthavare finns.

4. Konsulterande

Genom konsultation tar makthavaren emot åsikter och feedback från medborgare och detta är enligt Arnstien det första trappsteget där medborgarnas åsikter har något typ av värde. Detta kan ske genom enkäter eller medborgardialoger. Dock innebär detta steg inte att medborgarna har någon makt över beslut, utan enligt Arnstien endast ett fönster för att öppna för åsikter. Hon beskriver det som deltagande i deltagandet och inget som måste innebära inflytande. Här går gränsen från att endast ge ut information till att öppna upp för en dialog med medborgare.

5. Placering

Detta steg innebär att medborgarnas inflytande i beslutsprocessen endast är symbolisk och enligt Arnstien ett sätt för beslutsfattare att visa sin högre maktposition jämfört med medborgarna. Här får medborgarna möjlighet att delta och påverka, men de kommer alltid vara i minoritet och på så sätt inte definitivt kunna påverka makthavarna i majoritet.

6. Partnerskap

Arnstien beskriver detta steg som forumet där medborgaren har möjlighet att förhandla eller lägga fram förslag som till stor del genomförs. Här kommer beslutstagaren eller makthavaren och medborgaren överens om att dela information och öppna för en dialog genom hela processen. Dock sker denna överenskommelse enligt Arnstien inte naturligt utan som konsekvens av exempelvis strejker eller organiserade kampanjer från medborgarnas håll.

7. Delegerad makt

I detta trappsteg ger makthavare eller beslutstagare enligt Arnstien upp en del av makten och låter medborgarnas åsikter ta plats i beslut. För att makthavare ska kunna behålla sin maktposition är de tvungna att ta hänsyn till medborgarnas åsikter. Medborgarna sätter alltså i detta stadiet press på makthavarna och deras position, och om medborgarna inte får sin vilja igenom kommer makthavaren hållas ansvarig för allt.

8. Medborgarkontroll

Arnstien definierar detta steg som det högsta möjliga för medborgarinflytande där medborgarna har makt att påverka alla beslut som tas, oavsett vad det gäller eller vem som ställer sig emot beslutet.

Khakee (2006) beskriver trappan som ett sätt att värdera mängden inflytande i plan- och beslutsprocesser där planerare och beslutfattares makt minskar ju mer medborgare involveras i processen. Vidare förklarar Khakee att medborgarinflytande dock kan innebära att kunskap underordnas medborgarnas

personliga perspektiv och begränsade kunskaper vilket kan innebära att resultatets kvalitet inte uppnår alla krav eller möter givna förutsättningar.

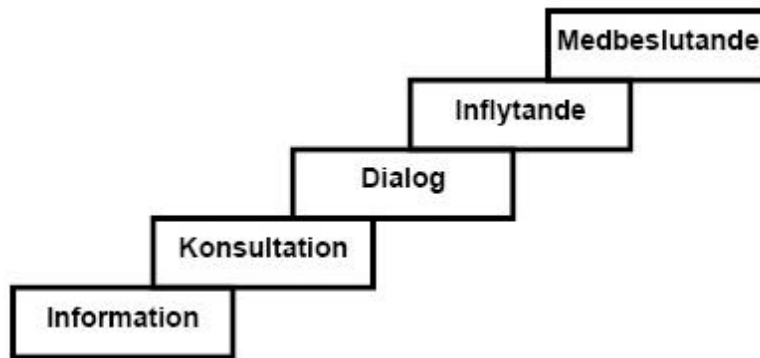
3.1.1 Kritik mot Ladder of citizen participation

Arnstien uttrycker sig själv kritisk till sin egen trappa (1969) där hon framställer medborgarna och beslutstagarna eller makthavarna som homogena block. Enligt Arnstien är detta inte fallet i verkligheten, utan problemen eller processerna är mer komplexa än så. Modellen innefattar inte heller eventuell problematik som kan påverka processen likt rasism, ekonomi eller social infrastruktur, vilket Arnstien förklarar är en viktig del i faktiska processer. Bristen på möjlighet till yttre påverkningar på inflytandeprocessen är även något Kevin Collins och Raymond Ison belyser i *Dare we jump off Arnstien's Ladder* (2006). Det innebär enligt Collins och Raymond att modellen inte direkt är applicerbar i verkliga scenarion utan endast ett sätt att beskriva olika grundstrategier för beslutstagare och makthavare.

Arnstien påpekar även trappans sätt att framställa steg 8. *Medborgarkontroll* som den ultimata strategin och resterande i fallande ordning (1969) som något värt att diskutera. Just detta är något Arnstien vill markera inte är fallet, utan förklarar att de olika stegen är passande för olika processer. Denna problematik, tillsammans med bristen på praktisk tillämpning Collins och Ison belyste (2006) gör att trappan bör användas som en enkel modell som kan beskriva olika stadier i en föränderlig process.

3.2 SKR:s Delaktighetstrappa

2011 tog Sveriges kommuner och landsting fram skriften *Handbok för utvärdering i medborgardialoger* där de presenterar en egen illustration för medborgarinflytande i plan- och beslutsprocesser vid namn *Delaktighetsrappan*. Trappan beskrivs som ett sätt att dela in och placera hur olika metoder av medborgardialoger kan användas för att öka eller minska medborgarinflytandet. Trappan kan enligt SKR användas när en beslutstagare är osäker på vilken grad av medborgarinflytande samt metod som är passande för situationen. När nivån av inflytande har valts, kan en passande metod väljas. Dock skriver SKR att det kan krävas fler än en nivå av delaktighet och metod i processen beroende på projektets omfattning.

Figur 2: Illustration av SKR:s Delaktighetstrappan (2011). Illustration: Alice Johnn

Figur 2 illustrerar Delaktighetstrappan där 1. Information beskrivs som steget med minst medborgarinflytande och 5. Medbeslutande som steget men högst medborgarinflytande. Så här beskriver SKR de olika stegen i trappan (2011):

1. Information

I detta steg förses medborgarna med information från beslutstagare med syfte att vägleda och underlätta vid medborgarnas problem. Här anses dock inte medborgarna vara lämpade för att fatta vissa beslut, det öppnas inte upp för dialoger utan information anses räcka. Detta är det första steget i att bjuda in medborgarna att vara delaktiga.

2. Konsultation

Här tillhandahåller makthavare medborgarna med information om processen och medborgarna tillåts ha åsikter kring beslut som ska tas. Dock sker ingen dialog mellan parterna utan endast informationsinsamling utifrån makthavarnas grunder eller mål. I detta fall finns redan innan metoden genomförs framtagna alternativ där medborgarna får möjlighet att ta ställning mellan de framlagda alternativen.

3. Dialog

I detta steg öppnas det upp för en dialog kring de åsikter och kommentarer medborgarna har kring beslut. Här anses medborgarnas åsikter viktiga för den framtida processen, oavsett vad åsikterna säger eller vad de handlar om. Dialogen kan ske på olika sätt där målet är att alla åsikter ska kunna föras fram och skapa en förståelse för medborgarnas intressen, kunskap och önskemål.

4. Inflytande – Delaktighet

Här får medborgarna möjlighet att under en längre period få vara delaktiga i en beslutsprocess där åsikter och önskemål lägger grunden för politiska beslut kring ämnet. Dialogen pågår från projektets uppstart och idéstadie till och med förslag

och genomförande med återkommande möten och återkoppling från beslutstagarens håll.

5. Medbeslutande

Här är beslutstagare representativt valda av folket och inte politiskt bundna, vars syfte är att delegera arbete utifrån medborgarnas vilja. I detta steg finns ingen politisk agenda och allt sker på de folkvalda beslutsdagarnas uppdrag.

3.2.1 Kritik mot delaktighetstrappan

Delaktighetsrappan (ibid) är enligt Pål Castell (2013) SKR:s version av Arnstiens *Ladder of Citizen Participation* där syftet varit att skapa en modell som är applicerbar i svenska beslutsprocesser. SKR:s tolkning av Arnstiens modell visar enligt Castell på hur kulturer har olika synsätt på medborgarinflytande. Den största skillnaden är antalet steg på trappan, vilket Castell konstaterar beror på att Arnstiens översta trappsteg *Manipulation* och *Terapi* kan definieras som icke innehållande inflytande alls. Detta antar Castell gör att SKR väljer att inte inkludera dessa, då det inte fyller en funktion i syftet med att vägleda svenska kommuner och regioner vilket är SKR:s huvudsakliga syfte (SKR 2022). Det finns heller inte en kultur med manipulation i den svenska kommunpolitiken till följd av Regeringsformen (SFS nr: 1974:152).

En annan skillnad mellan de två trappmodellerna är att *Delaktighetsrappan* inte konkret rangordnar stegen utan menar på att de alla är lösningar till olika situationer i en process (SKR 2011). Arnstiens trappa har däremot en tydlig hierarki där steg 8. *Medborgarkontroll* kan antas som de ultimata trappstegen i alla processer. Den likgiltighet i *Delaktighetsrappans* olika steg tycker Castell (2013) är riskabelt då det trots Regeringsformen inte kan säkerställas att alla medborgare får möjlighet till samma inflytande överallt, eller att det representativa klimatet vi har i Sverige kan komma att förändras eller missbrukas. Castell avslutar med att *Delaktighetsrappan* är ett bra stöd för kommuner och landsting, men kanske inte lika mycket för medborgare. Men det är trots allt kommuner och landsting som är SKR:s huvudsakliga målgrupp (SKR 2022).

3.3 Boverkets metoder för medborgarinflytande

På Boverkets hemsida där de sju olika metoderna presenteras, finns det först generella tips för medborgarinflytande (2021b). Tipsen beskrivs som användbara i alla olika planprocesser där fokus ligger på vikten av att som kommun lyssna på medborgare. Boverket vill poängtera för kommuner att även om medborgarinflytande kan ses som en jobbig process, är det viktigt att se på kritik

och motstånd från medborgare som bevis på engagemang. Att frågan som processen behandlar är något som påverkar många, och just därför är medborgarinflytande viktigt. Tipsen beskriver hur du som beslutstagare kan hantera och fånga upp kritik på rätt sätt och skapa något positivt av det genom att lyssna på vad som sägs, inte hur det sägs. Det är också enligt Boverket viktigt att från kommunens håll öppna för en dialog genom att ta första steget, men också att se till att det är möjligt för alla typer av medborgare att medverka. Detta inkluderar både medborgare med olika bakgrund och erfarenheter, men också funktionsnedsatta. Boverket föreslår därför att möteslokalerna ska vara tillgängliga för alla samt att det vid behov anordnas exempelvis digitala möten eller telefonsamtal som komplement till fysiska träffar. Enligt Boverket är vikten av delaktighet för alla i medborgardialoger stor.

Boverket sedan har i sitt uppdrag presenterat riktlinjer och tips för hur medborgarinflytande kan genomföras i svenska kommuner utifrån sju olika grundmetoder (2022a): Gå via skolan eller förskolan, Gåturet och trygghetsvandringar, Konst som redskap, SWOT-analys, Kartor, Enkäter och intervjuer samt Sociala medier. Metoderna beskrivs av Boverket som ett sätt att möta medborgare och var kommun kan utveckla metoderna efter egna mål och resurser, se Bilaga 1 samt Figur 3.

Metod	Syfte	Tillvägagångssätt	Krav och förberedelse
Gå via skolan eller förskolan	Inkludera barnens åsikter och öka deras motivation	Barnen får visualisera sina idéer eller önskemål kreativt genom modeller eller rita dem tillsammans med att planförslaget visas upp.	Kräver god tidsplanering och kommunikation med skolan. Viktigt att det sker en återkoppling till barnen samt skolan efteråt.
Gåturet och trygghetsvandringar	Inventerar tillsammans med intressenter för att ge en nyanserad bild av en plats immateriella värden.	Tre delar: förmöte, vandring och uppföljande möte. Vandringen dokumenteras väl.	Innan vandringen genomförs bör planeraren ha besökt området och dokumenterat observationer som grund för vandringens utformning.
Konst som redskap	Utgår från <i>Cultural planning</i> med syftet att fånga platsens immateriella värden genom konst.	Nio steg där kommunen genom konst ska kommunicera med medborgarna och visa på en förståelse för platsens värde hos de som använder den.	Konstnären bör fungera som en neutral part mellan kommunen och medborgarna.
SWOT-analys	Belysa en plats styrkor, svagheter, möjligheter och hot som underlag för utvärdering.	Medborgarna beskriver platsen utifrån styrkor, svagheter, möjligheter och hot vilket dokumenteras och utvärderas för framtida underlag.	Inga krav eller förberedelser framgår av Boverket.
Kartor	Skapa en bra utgångspunkt där konkreta idéer och åsikter kan knytas till en plats.	Kan kombineras med andra metoder ex. SWOT-analys. Medborgarna får via kartor, fysiska eller digitala, peka ut platser i området och lämna kommentarer knutna till dem.	Kräver ett kartunderlag.
Enkäter och intervjuer	Samla in åsikter och synpunkter i skriftlig form.	Kan genomföras via frågeformulär, vykort eller intervjuer för insamling av svar.	Innan bör frågor och diskussionsämnen definieras och information skickas ut på så sätt att så många och bred målgrupp nås som möjligt.
Sociala medier	Nå ut med information till en bred målgrupp och fånga upp olika åsikter hos medborgarna.	Sker genom inlägg på exempelvis Facebook med information kring vad som händer och hur medborgare kan påverka.	Viktigt att informationen som skickas ut om var och hur medborgarna kan påverka är tydlig. GDPR bör även tas i beaktning när svar och åsikter samlas in.

Figur 3: Illustration över Boverkets 7 metoder (2021b) för medborgardialog med syfte, tillvägagångssätt samt krav och förberedelser för respektive metod. Illustration: Alice Johnn

Resultat

Följande är en sammanställning av 14 svenska kommuners praktiska exempel av Boverkets 7 metoder för medborgardialog (Boverket 2021b) med två exempel för var metod. Sammanställningen av kommunernas praktiska exempel är baserade på hur Boverket beskrivit respektive metods syfte, tillvägagångssätt samt krav och förberedelse. En utförlig beskrivning av de sju metoderna (ibid.) finns i Bilaga 1.

En utvärdering har även gjorts kring hur de 14 exemplen stöds av SKR's *Delaktighetstrappa* (2011).

4.1 Gå via skolan eller förskolan

4.1.1 Exempel Uppsala kommun

Tillvägagångssätt och projekt

2022 genomförde Uppsala kommun en medborgardialog med fokus på barn inför upprustningen av Valsätraparken (Uppsala kommun 2022). Landskapsarkitekter och barn med pedagoger från förskolor i närheten besökte parken tillsammans där barnen fick placera ut apelsiner på platser de tycker om citroner på platser de tycker mindre om. På så sätt kunde landskapsarkitekterna få en bild av vilka delar som kan bevaras och vad ska upprustas. Barnen fick även berätta vad de önskade skulle finnas i en framtida park samtidigt som de fick diskutera och lära sig mer om hur man kan sköta och hålla fint i sin park.

Slutsatser och erfarenheter från kommunen

Uppsala kommun skriver att metoden är ett bra sätt att få med en bred målgrupp då barn ofta glöms bort i processen. De kommer fortsätta att använda detta som metod i framtida projekt då de tycket att det ger en bra bild av vad medborgarna som använder kommunens platser tycker om dem. De beskriver även att denna typ av medborgardialog har inneburit att skadegörelsen minskat i kommunens utemiljöer.

Värdering utifrån Delaktighetstrappan

Detta praktiska exempel passar in under Delaktighetsrappans 3:e steg *Dialog*. Under metoden öppnar planerarna upp för inhämtning av åsikter och idéer där de själva delvis medverkar i processen. Dialogen sker dock endast en gång och efter denna sker endast informering från planerarens håll, vilket gör att exemplet inte kan anses passa in i trappans 4:e steg *Inflytande – Delaktighet* som beskrivs som en längre och återkommande dialog genom projektet.

4.1.2 Exempel Växjö kommun

Tillvägagångssätt och projekt

2020 genomförde Växjö kommun en medborgardialog i projektet *Dädesjö skola* (Växjö kommun 2020) för att kunna ta fram ett förfrågningsunderlag. Syftet med projektet var att testa och skapa en grund för hur kommunen skulle kunna inkludera barn i dialogprocesser utifrån Barnkonventionen som blev lag samma år (FN 2009). Projektet syftade på att utveckla utemiljön på skolan med målet att skapa en fantasifull utemiljö för barnen.

Dialogprocessen påbörjades genom att ansvariga landskapsarkitekter besökte skolan och presenterade projektet för alla lärare och pedagoger. Därefter fick alla barn på skolan rita sin nuvarande favoritplats på skolgården. I dokumentet finns flera av barnens teckningar från detta med. Utöver teckningar fick barnen beskriva platserna för de besökande landskapsarkitekterna, vilket kunde komplettera teckningarna. Därefter besökte landskapsarkitekterna skolgården med barnen där de delades in i små-grupper och fick gå runt och beskriva olika delar av skolgården. Här efterfrågades aktiviteter barnen brukar göra, vad som är bra eller dåligt med olika platser och vilka känslor barnen har för skolgårdens olika delar. Barnen hade fullt ansvar för var grupperna stannade och vilka delar de ville prata om. Vandringarna sammanställdes sedan av landskapsarkitekterna och användes sedan som grund, tillsammans med geotekniska undersökningar, för skolgårdens planer.

I nästa steg besökte samma personer skolan och presenterade för barnen hur deras idéer och tankar blivit till en färdig idé och hur man som landskapsarkitekt brukar jobba. Här fick barnen möjlighet att ställa frågor och berätta om nya idéer för landskapsarkitekterna. Där efter valde man att låta barnen rösta på olika alternativ för skolgården som baserats på steg ett, exempelvis gunga, gymnastik, bollspel och hinderbana, för att inte riskera att barnen blir besvikna om just deras idé inte blir verklighet. Utifrån resultatet från omröstningen kom fem favoriter fram som landskapsarkitekterna gick vidare med.

Slutsatser och erfarenheter från kommunen

När barnen fick rita sin favoritplats valde man även att låta dem beskriva vad de ritat. Detta gjorde att landskapsarkitekterna fick en djupare förståelse till vad olika platser eller redskap används till. Utan förklaringen hade ritningarna inte gått att avläsa på samma sätt, och alltså ett bra sätt att komplettera den mer kreativa metoden att rita.

Det framgår även i dokumentet att projektets framgång till stor del bestod av samarbetet med lärare och pedagoger. Tack vare att de visade ett stort intresse för projektet kunde de stötta barnen i de olika stegen och på så sätt även stötta landskapsarkitekterna.

Värdering utifrån Delaktighetstrappan

Detta exempel har, till skillnad från exempel 1 från Uppsala Kommun (2022), en längre pågående dialog genom större delar av projektet och kan därför anses passa in på steg 4. *Inflytande – Delaktighet*. Barnen på skolan får under fler än ett tillfälle möjlighet att lämna sina åsikter eller idéer samtidigt som planerarna återkommande ger information kring vad som händer i projektet och varför. Om man tittar på Boverkets beskrivning av metoden (2022b) är återkommande dialog eller information något de förespråkar för att undvika att barnen ska känna sig lurade eller bortglömda.

4.2 Gåturer och trygghetsvandringar

4.2.1 Exempel Arboga kommun

Tillvägagångssätt och projekt

2019 påbörjade Arboga kommun ett projekt för att minska brottsligheten och öka tryggheten i offentliga miljöer i kommunen. I projektets handlingsplan ingick trygghetsvandringar med målet att identifiera och åtgärda och öka tryggheten tillsammans med aktuella aktörer, medborgare och intressenter.

En trygghetsvandring genomfördes 2021 i Arboga centrum där alla medborgare i kommunen var inbjudna. Vandringen inleddes med genomgång och information kring projektet. Där efter genomfördes en vandring med tre förbestämda stopp med möjlighet till diskussion och kommentarer kring de tre platserna. Medverkande på vandringen var utöver medborgare inblandade från kommunen, projektet och andra berörda aktörer lik Svenska kyrkan och Polisen. Under vandringen konstaterades det att de tre aktuella platserna kunde utformas på annat sätt för att öka tryggheten. I rapporten framgår det att det finns planer på att gestalta om en av platserna inom några år och att resultaten från trygghetsvandringen ska användas som grund för detta.

Slutsatser och erfarenheter från kommunen

I arbetet ingick många inblandade aktörer vilket gjorde att kommunen ansåg att de lätt kunde hitta snabba lösningar för de inblandade vad gäller exempelvis patrullering av vakter på otrygga platser. kommunen beskriver det som ett bra tillfälle att nå ut till många och informera om deras aktuella trygghetsarbete vilket tidigare varit okänt för många inblandade. Metoden för dialogen ansågs även som ett bra och enkelt sätt att nå ut till medborgare och intresset uppskattades vara stort bland dem då vandringen drog över tiden på grund av stort deltagarantal. Arboga kommun beskriver det som en metod som sänker tröskeln för medborgare att prata med kommunen.

Även om deltagarantalet ansågs högre än förväntat, skriver kommunen att det i framtiden kan göras digitala vandringar för att kunna få fler medverkande medborgare.

Kommunen skriver att de kommer fortsätta använda metoden i den kommunala verksamheten i framtiden.

Värdering utifrån Delaktighetstrappan

Detta exempel saknar utvärdering eller vidarekoppling från kommunen vilket gör det svårt att placera på ett av Delaktighetstrappans steg (2011). Det framgår i dokumentet (Arboga kommun 2021) att en vandring genomförts, men inte hur vidare fler dialoger genomförts senare i samma projekt. Men utifrån den information som finns kan exemplet placeras på trappans tredje steg *Dialog* då en dialog genomförts vid ett tillfälle.

Exempel 1 från Uppsala kommun (2022) kan även placeras in på det tredje trappsteget men metoderna skiljer sig åt. Exempelvis har Arbogas metod (2021) redan förbestämda utgångspunkter vilket kan göra att exemplet lutar mer åt steg 2 *Konsultation*, jämfört med Uppsala (2022) som gav medborgarna större möjlighet att lämna sina åsikter eller idéer mer fritt.

4.2.2 Exempel Laholms kommun

Tillvägagångssätt och projekt

Laholms kommun genomförde 2018 en trygghetsvandring på LP Hanssons väg som följd av att vägen vid en tidigare medborgardialog pekats ut som osäker (Laholms kommun 2019). Medborgarna bestod av kommunens ungdomar, vuxna samt aktörer från kommunens verksamheter. Under vandringen dokumenterades de medverkandes tankar och åsikter kring utvalda platser i det aktuella området vilket sedan tas med i framtida arbete med projektet.

Slutsatser och erfarenheter från kommunen

Laholm beskriver trygghetsvandringar som ett sätt att systematiskt få veta medborgarnas åsikt kring trygghet och på så sätt skapa ett bra underlag till projektet.

Värdering utifrån Delaktighetstrappan

Detta exempel visar på att fler än ett tillfälle har skett där medborgarna fått uttrycka sina åsikter eller idéer då själva problemet kring projektet framkom på en tidigare medborgardialog. Det är dock svårt att värdera hur vidare den initiala medborgardialogen bör räknas med i själva projektet eller separat för sig, vilket då gör att placeringen på trappstegen blir lite svårare. Om både den tidigare träffen samt vandringen räknas in kan metoden passa in på steg 4 *Inflytande – Delaktighet*, men om denna bör räknas bort faller det ner på steg 3 *Dialog*. Då det praktiska

exemplet saknar en projektspecifik utvärdering eller uppföljning är det svårt att avgöra.

4.3 Konst som redskap

4.3.1 Exempel Tjörns kommun

Tillvägagångssätt och projekt

Tjörns kommun har sedan 2009 använt sig av *Cultural planning* genom att kartlägga en plats immateriella värden i planprocesser (Tjörns kommun 2014). Utifrån denna metod har kommunen tagit fram en handlingsplan för kommunens kulturpolitiska strategi där tillvägagångssätt för hur detta kan genomföras klargörs. Genom detta anser kommunen att man kan ta vara på vad medborgare är stolta över eller vill visa upp för besökare i kommunen.

I strategin definieras kultur som ”våra normer, livsmönster och identiteter såväl som de kulturella arv vi vill värna om” samt som ”dans, scenkonst, bild och formkonst, musik, film, media, design, litteratur och hantverk”.

Tillvägagångssättet startar med en intern och extern dialog eller samarbete mellan kommunen och medborgare eller intressenter. Vid behov bör även en dialog eller samarbete göras på en regional nivå enligt Tjörns kommun. Utifrån detta tas treåriga kulturplaner fram som i sin tur appliceras på verksamhetsplaner och budgetar inom kommunen. Även mer konkreta och mindre handlingsplaner tas fram här. Detta kan då påverka stadsbyggnadsförvaltningen och på så sätt planprocesser i kommunen.

Slutsatser och erfarenheter från kommunen

Genom att arbeta på ovan beskrivna sätt anser kommunen att den kulturella planeringen blir mer konkretiserad och får en god kontinuitet med kommunens utveckling. Att genom att ha en övergripande strategi eller handlingsplan som sedan bryts ner i mindre och mer konkretiserade kulturplaner.

Genom att ha en övergripande strategi för kommunens kultur och konst anser Tjörns kommun att man lättare kan ta vara på de kulturella resurser som finns och på så sätt stärka kommunens immateriella värden. Strategin har kommunen framställt tillsammans med olika förvaltningar och på så sätt ökat förståelsen för redan befintliga kulturella värden i kommunen samt hur dessa kan tas till vara på.

Värdering utifrån Delaktighetstrappan

Detta exempel anger inte ett specifikt projekt och är därför svårt att placera på Delaktighetstrappan.

4.3.2 Exempel Västerås kommun

Tillvägagångssätt och projekt

2022 antog Västerås stad en handlingsplan för kommunens kultur och dess utveckling (Västerås Stad 2022). Handlingsplanen inkluderar fem huvudmål som i sin tur används för att beskriva strategier och åtgärder som kommunens nämnder sedan förväntas genomföra.

De fem huvudmålen har tagits fram som resultat av olika medborgardialoger kommunen haft tidigare samt observationer från debatter i kommunen kring dess konst och kultur, tillsammans med forskning kring kulturlivet samt lagar och styrdokument.

Mål 3 - I Västerås hänger i morgon ihop med i dag och i går berör stadsbyggnadsplanering och arkitektur i störs utsträckning. Detta mål innebär enligt Västerås stad att platsers historia skapar en identitet som framtiden kan bygga vidare på, de immateriella värdena. Här vill man skapa miljöer som medborgarna är stolta över och som bidrar med kunskap och Västerås historia genom konst i olika former. Dels genom att tillgängliggöra konsten i offentliga miljöer, öka antalet informationsskyltar, eller genom exempelvis ytor som möjliggör för tillfälliga konst- eller kulturarrangemang.

Slutsatser och erfarenheter från kommunen

Genom detta arbete och handlingsplan vill Västerås stärka kommunen som besöksplats och förbättra kommunens kreativa näring. Genom en bättre dialog och förståelse för medborgarnas åsikter kring kommunens immateriella värden tror Västerås att man kan öka deltagandet i medborgardialoger och nöjdheten med kommunens kulturliv.

Värdering utifrån Delaktighetstrappan

Detta exempel anger inte ett specifikt projekt och är därför svårt att placera på Delaktighetstrappan.

4.4 SWOT-analys

4.4.1 Exempel Ystad kommun

Tillvägagångssätt och projekt

2011 genomförde Ystad kommun en medborgardialog med syfte att utveckla översiktsplanen för Köpingebro. Medborgardialogen hölls i ett tidigt stadie i

processen där man ville skapa en djupare diskussion med medborgarna inför analys- och visionsarbetet till översiktsplanen. Detta genomfördes med ett antal workshops med 20 - 25 deltagare per tillfälle och med SWOT som huvudmetod för den första workshoppen. Ystad kommun beskriver SWOT som en tydlig och effektiv metod som innebär ett resultat direkt.

Vid workshop 1 som baserades på SWOT-metoden, fick deltagarna först se en film som visade Köpingebro i nutid. Efter detta fick deltagarna göra en individuell SWOT-analys på post-it-lappar som sedan placerades på större papper för respektive styrkor, svagheter, möjligheter och hot. Där efter genomfördes en större gruppdiskussion kring resultatet. Efter workshoppen sammanställdes resultatet från både den individuella reflektionen samt gruppdiskussionen av kommunen och utifrån dessa togs två huvudvisioner fram för Köpingebro.

I workshop 2 fick deltagarna diskutera de två framtagna visionerna genom att utvärdera och vidareutveckla dem i mindre grupper. Deltagarna fick även diskutera vad de tycker ska prioriteras i översiktsplanen och det framtida arbete tidsmässigt sett.

Vid den sista workshoppen presenterades en sammanställning av resultatet från workshop 2 som kommunen gjort. Därefter fick deltagarna i uppgift att skicka ett vykort till sig själva som kommer fram om 20 år, där de skulle illustrera sina framtidsbilder av Köpingebro. Även detta diskuterades sedan i grupp.

Utifrån de tre workshoparna och deras resultat kommunerna fick skapades sammanfattande strategier för projektet vilka sedan låg som grund för en illustrationsplan, markanvändningskarta samt etappindelning för området.

Slutsatser och erfarenheter från kommunen

Genom denna metod för medborgardialog tycker Ystads kommun att man skapat en god förankring kring kommunens framtida utveckling. På detta sätt får även medborgarna möjlighet att se utvecklingspotentialer i sitt eget närområde och kan komma med egna kreativa idéer eller lösningar.

Värdering utifrån Delaktighetstrappan

I detta praktiska exempel har Ystad kommun tydligt haft en kontinuerlig dialog med medborgarna (2011) och exemplet skulle därför kunna passa in på steg 4 *Inflytande – Delaktighet*. Detta steg innebär att en uppföljning och kontinuerlig dialog med medborgarna sker vilket i detta fall skett via 3 utspridda workshops. Dock har de olika tillfällena använt sig av olika typer av metoder vilket kan visa på att en och samma metod genom hela projektet kanske inte alltid är passande om metoden ska kvalificera in sig på steg 4. Samma kan ses i exemplet från Växjö kommun (2020) där metoderna mellan tillfällena skiftade.

4.4.2 Exempel Åre kommun

Tillvägagångssätt och projekt

Under evenemanget Åre Höstmarknad öppnade Åre kommun 2012 för en medborgardialog via SWOT-analys. Syftet med medborgardialogen var att skapa en grund inför kommunens översiktsplanering. SWOT-analysen genomfördes på så sätt att medborgarna fick skriva på post-it-lappar med bra, dåliga, möjligheter och hot de såg med kommunens framtida utveckling, och sedan sätta upp lapparna på en vägg. Tillsammans med SWOT-analysen genomfördes även en enkätundersökning som kommunens invånare kunde svara på i montern samt som skickades ut till kommunens invånare. De som medverkade i SWOT-analysen på Åre Höstmarknad var majoriteten barn. Det anordnades även öppna bymöten i kommunens 11 samhällen.

Slutsatser och erfarenheter från kommunen

Åre kommun valde att använda sig av tre metoder för att fånga in en bred målgrupp i översiktsplaneringen (Åre kommun 2012). SWOT-analysen som del av översiktsplaneringen beskrivs inte som en huvudmetod utan som ett komplement där målet var att få medborgarna att engagera sig i frågan och börja tänka till inför de andra två metoderna som genomfördes. Åre kommun ansåg även att resultatet från metoden fick en viss vinkling då den endast genomfördes i Åre by och på så sätt inte inkluderade de andra samhällenas åsikter lika väl.

Värdering utifrån Delaktighetstrappan

Även detta exempel har kombinerat flera av Boverkets föreslagna metoder (2022a) men i dokumenten framgår det att det skett fler dialoger utspridda över projektet (Åre kommun 2012). Utifrån detta kan det praktiska exemplet antas passa in på steg 4 *Inflytande – Delaktighet* då projektet under flera tillfällen bjuder in till dialog. Dock framgår det inte om dialogen innebär återkoppling från tidigare tillfällen och därför skulle det kunna argumenteras för att exemplet i stället går under steg 3 *Dialog* där återkoppling och kontinuitet i dialogen saknas.

4.5 Kartor

4.5.1 Exempel Bromölla kommun

Tillvägagångssätt och projekt

2016 genomförde Bromölla kommun en medborgardialog genom metoden kartor som grund för kommunens framtida översiktsplanering (Bromölla kommun 2016).

Kommunen skickade då ut frågeforldrar till alla hushåll i kommunen innehållande fem rubriker samt en karta över kommunen. Medborgarna hade möjlighet att skriva eller rita på kartan samt markera ut specifika platser utifrån de fem rubrikerna. Rubrikerna som användes var:

- *det här är min vision, det här tycker jag är bra idag,*
- *det här är hållbar utveckling för mig,*
- *så här vill jag bo, det här vill jag förändra.*
- *Var vill du bo?*
- *Vilka grönområden tycker du om att besöka?*

Utöver frågeforldrar hade kommunen även en monter på en mäsas med möjlighet för företag och kommunala verksamheter att markera ut på kartan utifrån samma rubriker. Det anordnades även en workshop för alla elever i årskurs 9 för att fånga in ungdomarnas tankar.

Slutsatser och erfarenheter från kommunen

Kommunen säger att de inte fick den svarsfrekvens som de önskat på (Bromölla kommun 2016). De ansåg att svaren var tillräckligt geografiskt täckande för att kunna användas som underlag för hela kommunen. Montern under mässan ansågs dock ge bättre svarsfrekvens. Den breda svarsfrekvens som man fick med de tre olika dialogerna (frågeformulär, mäsas samt workshop) beskriver kommunen som underlaget för visionen senare framtagen i kommunens översiktsplan. Det genomfördes även en återkoppling till medborgarna efter dialogen i form av att den nya översiktsplanen skickades ut till alla kommunens hushåll.

Värdering utifrån Delaktighetstrappan

I detta exempel skedde först initierande medborgardialoger av olika typer för att nå ut till olika målgrupper, vilket sedan följdes upp av en återkoppling i form av informationsutskick från kommunen (ibid.). Om man endast fokuserar på det Bromölla kommun gjorde utifrån Boverkets kartmetod där medborgarna faktiskt inte fick träffa eller prata med planerarna, så passar detta exempel in på steg 3 *Dialog* av Delaktighetstrappan (SKR 2011). Det sker inget mer utbyte än information från planerarna, åsikter från medborgarna följt av vidare information från medborgarna, alltså ingen kontinuerlig dialog som definierar steg 4.

4.5.2 Exempel Södertälje kommun

Tillvägagångssätt och projekt

I Mars 2018 genomförde Södertälje kommun en medborgardialog i form av en workshop med fokus på Ekebys framtida utveckling (Södertälje kommun 2018). Workshopen varade i tre timmar där de medverkande fick i mindre grupper

diskutera Ekebys framtid tillsammans med kartor som underlag. I var grupp fanns även en person från Södertälje kommun som skulle driva diskussionen framåt samt en som antecknade det som sades. Kartorna fanns där med syftet att underlätta och konkretisera diskussionen. Det genomfördes även samtidigt en insamling av deltagarnas ålder, könstillhörighet, boende geografiskt samt vad de tycker om Ekeby för att skapa ett statistiskt underlag för metodens demografiska spridning.

På grund av problem med utskick av information kring dialogen anordnades även en andra workshop där man även valde att fokusera på att få med yngre medborgare. Det andra tillfället hade samma upplägg som det tidigare.

Utöver de två workshops som kommunen höll i genomfördes även en webbenkät med syfte att få svar från de Ekebybor som inte kunde medverka på plats.

Slutsatser och erfarenheter från kommunen

Södertälje kommun såg en brist i att yngre medborgare inte medverkade på den första workshopen och försökte därför rikta in sig på de yngre till den andra, vilket de inte anses ha lyckats bra med (Södertälje kommun 2018). Därför skriver man ut att resultatet bör beaktas med en viss felmarginal samt att de yngres perspektiv bör vara i bättre fokus i framtida arbete. Utöver detta ansåg kommunen att underlaget i form av kartor och synpunkter från dialogerna fungerar väl som underlag för planarbetet. Kartor tillsammans med diskussion och synpunkter anses ge en tydlig bild av området och komplettera varandra bra vilket kommunen tycker bör nyttjas även i framtida arbeten.

Värdering utifrån Delaktighetstrappan

Exemplet från Södertälje kommun (ibid.) anger inte heller om någon vidare medborgardialog anordnats utöver de workshops som hölls med samma metod men olika målgrupp samt en kompletterande enkät. Kommunen skriver dock själva att de inte anser att medborgardialogens resultat kan användas som fullt underlag på grund av felmarginaler, samtidigt som de inte anordnar ytterligare möjligheter till medborgarinflytande trots att man inte tycker underlaget är fullständigt. Om båda två workshops samt enkäten anses som separata dialoger kan detta exempel placeras in på Delaktighetstrappan 4e steg *Inflytande – Delaktighet*. Men då kommunen endast verkar använda de olika metoderna för dialog som komplettering av varandra skulle det även kunna placeras på steg 3 *Dialog* där ingen kontinuerlig dialog hålls, utan som i detta fall en mer envägskommunikation.

4.6 Enkäter och intervjuer

4.6.1 Exempel Salems kommun

Tillvägagångssätt och projekt

Salems kommun genomförde 2016 en medborgardialog med fokus på en ny översiktsplan för Salem 2030. Först skickade kommunen ut information till alla hushåll via post angående projektet och vilka områden i kommunen som var aktuella. I utskickat fanns även information om den enkät som kommunen tagit fram i samband med planarbetet som medborgarna kunde svara på. Enkäten bestod av frågor kring de områden som var aktuella för byggnation av nya bostäder och inställning till kommunens planer. Svaren sammanställdes sedan och användes som grund för planarbetet och fortsatta medborgardialoger.

Slutsatser och erfarenheter från kommunen

Salems kommun (ibid.) beskriver att svarsfrekvensen var något överrepresenterad av den äldre delen av medborgarna samt att en specifik stadsdel hade fler svar. Utifrån svaren kommunen fick in via enkäten kunde man skapa en systematisk bild över var i kommunen medborgarna var positivt inställda till bostadsbygge, respektive negativt inställda.

Värdering utifrån Delaktighetstrappan

Detta exempel visar på att ett tillfälle för dialog upprättats med medborgarna via en enkät (ibid.). Det framgår inte om ytterligare tillfällen för medborgardialog anordnats och därför kan detta exempel placeras in på (SKR 2011) 3e steg *Dialog*.

4.6.2 Exempel Kungälv kommun

Tillvägagångssätt och projekt

Kungälv kommun genomförde 2017 en medborgardialog med anledning av att en ny fördjupad översiktsplan för Ytterby skulle tas fram (Kungälv kommun 2017). Som en del av medborgardialogen genomfördes workshops, en vandring, intervjuer med personer i Ytterby samt att en enkät skickades ut till både näringslivet och boende i Ytterby. Enkäten marknadsfördes genom affischer samt via kommunen Facebooksida.

Slutsatser och erfarenheter från kommunen

På enkäten svarade till största del medborgare i åldrarna 19-65år, vilket var anledningen till att kommunen även genomförde workshops med riktade

åldersgrupper för att täcka ett bredare åldersspann för dialogen. Genom de olika metoderna för medborgarinflytande anser Kungälv kommun att de bättre kan belysa invånarnas intressen och hur de använder den offentliga miljön i sina projekt och ska ses som en viktig del i utvecklingen av en växande kommun.

Värdering utifrån Delaktighetstrappan

Det framgår inte i detta exempel om återkoppling eller ytterligare dialoger anordnats mellan kommunen och medborgarna utöver enkäten samt workshops (ibid.). Då Ytterby kommun även beskriver att de använt workshops som komplettering till enkäten kan en anta att det inte skett en kontinuerlig dialog och därför platsar exemplet in på *Delaktighetstrappans* (SKR 2011) 3e steg *Dialog*.

4.7 Sociala medier

4.7.1 Exempel Härjedalens kommun

Tillvägagångssätt och projekt

Den 25e oktober 2022 skrev Härjedalens kommun ett inlägg på sin Facebooksida med information om och en inbjudan till en träff med anledning av upprustningen av en lekpark i Sveg. Syftet är att under träffen visa upp en preliminär idéskiss där kommunen vill höra medborgarnas åsikter. På kommunens hemsida framgår det att kommunen vill ha medborgarnas åsikter kring parkens innehåll, speciellt barn och unga som kan tänkas använda lekparken (Härjedalens kommun 2023).

Slutsatser och erfarenheter från kommunen

På kommunens hemsida framgår det att projektet fortfarande är aktuellt och att medborgarnas åsikt utgör en del av grunden för parkens upprustning (ibid.). På kommunens inlägg på Facebook finns 11 kommentarer varav majoriteten uttrycker ett missnöje med projektet där personerna tycker att kommunen ska fokusera på kommunens mindre orter i stället (Härjedalens kommun 2022). Antalet deltagare eller dokumentation från träffen finns ej att tillgå.

Värdering utifrån Delaktighetstrappan

Detta exempel på Boverkets föreslagna metod (Boverket 2022c) saknar någon egen reflektion eller uppföljning kring hur dialogen gick vidare efter informationsutskicket i kommunens sociala medier (Härjedalens kommun 2022). Utifrån att det endast framgår att information skickats ut till medborgare är det svårt att placera in detta exempel på ett av *Delaktighetstrappans* (SKR 2011) steg.

4.7.2 Exempel Ängelholms kommun

Tillvägagångssätt och projekt

Den 8e februari 2023 skrev Ängelholms kommun ett inlägg på sin Facebook kring en informationsträff gällande planer för ett nytt kallbadhus (Ängelholms kommun 2023a). I inlägget framgick det att kommunen samt representanter för kallbadhusföreningen Havsbaden Ängelholm kommer att medverka på en informationsträff den 13e februari på Ängelholms stadsbibliotek. Projektet är i uppstartsfasen där kommunen vill kolla intresset för ett kallbadhus bland dess medborgare, samtidigt som kommunen arbetar med att ta fram en detaljplan utifrån förslaget (Ängelholms kommun 2023b).

Slutsatser och erfarenheter från kommunen

På informationssidan kring träffen som finns på Ängelholms kommuns hemsida (ibid.) framgår det att projektet är i ett tidigt stadie och att de vill ta emot medborgarnas åsikter för att tillsammans med Länsstyrelsens ställningstagande utgöra grunden för projektets framtid. På kommunens inlägg på Facebook (Ängelholms kommun 2023a) finns fyra kommentarer varav två påpekar att det är bra att medborgarna får vara en del av processen. Antalet deltagare eller dokumentation från träffen finns ej att tillgå.

Värdering utifrån Delaktighetstrappan

Detta exempel på Boverkets föreslagna metod (Boverket 2022c) saknar någon egen reflektion eller uppföljning kring hur dialogen gick vidare efter informationsutskicket i kommunens sociala medier (Ängelholms kommun 2023a). Utifrån att det endast framgår att information skickats ut till medborgare är det svårt att placera in detta exempel på ett av *Delaktighetstrappans* (SKR 2011) steg.

Diskussion

5.1 Resultatets stöd i Delaktighetstrappan

Det har i vissa fall varit svårt att avgöra var i *Delaktighetstrappan* (SKR 2011) de praktiska exemplen passar in. Antingen har det berott på bristfällig information i dokumenten från kommunen, eller så har det varit svårt att hitta ett trappsteg som faktiskt känns rätt för just det exemplet. Vissa metoder har i analysen passerat in på två trappsteg, men genom att jämföra med andra metoder som redan placerats på ett trappsteg har det varit enklare att kategorisera dem utifrån främst kontinuitet eller återkoppling som skiljer steg 3 och 4 åt.

Inga exempel i analysen placerades på steg 1, 2 samt 5 i *Delaktighetstrappan* (ibid.). Det kan tänkas vara svårt att avgöra när ett projekt går in under exempelvis steg 5 *Medbeslutande*. Detta då steget beskriver något som kanske inte genomsyrar själva beskrivningen av hur metoder genomförts, utan i stället något som sker utanför eller innan projektet ens startar. Just detta kanske även är varför SKR valde att ta bort de yttersta stegen i Arnstiens trappa (Castell 2013). Det saknades extrema ytterligheter i något av de analyserade exemplen, vilket då motbevisar den kritik som Castell framfört mot *Delaktighetstrappan* i att den är för smal. Samtidigt är detta arbete som underlag ingen garanti att det inte finns medborgardialoger i svenska kommuner som placerar sig ute på kanten av trappan då grunden till arbetet endast baserats på tillgängligt material på kommuners hemsidor. Om en kommun eller planerare inte har viljan att genomföra en medborgardialog med högt inflytande kommer detta antagligen inte rapporteras via kommunen på samma sätt som en ansedd bra medborgardialog. Så även om detta arbete pekar på att ytterligheter i *Delaktighetstrappan* bland praktiska exempel inte existerar, finns det ingen garanti att det inte sker ändå.

Majoriteten av exemplen placerades in på *Delaktighetstrappans* (SKR 2011) steg 3 *Dialog* och steg 4 *Inflytande – Delaktighet*, flest av dem på steg 3. Även om Arnstien (1969) påpekar att illustreringen av trappor kan framställa det högsta trappsteget som det ultimata scenariot, så går det inte att undvika att steg 4 i *Delaktighetstrappan* (SKR 2011) innebär en mer kontinuerlig dialog med återkoppling till medborgarna. Exempelvis hade Växjö kommun (2020) och Ystads kommun (2013) både återkopplingar och en fortsatt dialog som del av medborgarinflytandet, vilket även är något som Boverket förespråkar i sin beskrivning av metoderna *Gå via skolan eller förskolan* (Boverket 2022b) respektive *SWOT-analys* (Boverket 2021e). Därför kan slutsatsen dras att de exempel som stöds av *Delaktighetstrappans* 4e steg (SKR 2011) innebär en medborgardialog med högre inflytande och transparens.

5.2 Medborgarinflytande för en hållbar planprocess

Medborgarinflytande beskrivs av Khakee (2006) som en demokratisk rättighet och ett sätt att skapa förtroende i planprocesser. Precis som både Arnstiens *Ladder of Citizen Participation* (1969) och SKR:s *Delaktighetstrappan* (2011) beskriver så finns det flera olika nivåer av medborgarinflytande som alla innebär olika typer av en dialog. För att en dialogprocess ska ha tillit krävs ofta en transparens där återkoppling kan vara av stor vikt, vilket Boverket även beskriver i bland annat metoden *Gå via skolan eller förskolan* (Boverket 2022b). Genom medborgarinflytande kan en transparens i planprocessen upprätthållas vilket skapar ett hållbart arbetssätt där både medborgare och beslutsfattare kan hålla en god och ömsesidig dialog.

Enligt Arnstiens *Ladder of Citizen Participation* (1969) finns där dock trappsteg i medborgardialogen som innebär att en dialog endast hålls för att den måste, men som inte leder till något inflytande eller förändring. Genom handlingar kan planeraren visa på ett etiskt förhållningssätt till demokratin även om denne personligen inte tycker medborgarinflytande är givande. Att medborgarinflytande är ett sätt att skapa en etisk och hållbar stadsplanering genom att allas åsikter värderas lika oavsett förutsättningar (Agerström et. al. 2021). Genom ökad inkludering kan även hållbart demokratiskt förhållningssätt upprätthållas.

5.3 Utveckling av arbetets metod och syfte

Detta arbete har endast baserats på Boverkets sju metoder (2021b). För att få en mer nyanserad bild av hur medborgardialoger kan genomföras samt hur relevanta Boverkets metoder är hade fler metoder från andra källor kunnat inkluderas. Även om Boverket är en Svensk myndighet (SFS nr: 2022:208) framgår det inte i detta arbete varför en inte bör vara kritisk till deras val av metoder. Genom ett bredare sök efter ytterligare tillvägagångssätt för medborgardialog hade Boverkets metoder kunnat granskats mer utförligt.

Det går även att ifrågasätta hur vidare Boverkets sju förslag faktiskt är rena metoder, eller bara verktyg för att upprätta metoder. Det skiljer sig väldigt mellan de olika föreslagna metoderna och underlaget är även varierande. Exempelvis har *Gå genom skolan eller förskolan* (Boverket 2022b) mycket information och innehåller förhållningssätt eller krav som kommunerna bör ta i beaktning vilket ger en bra grund för en metod, medan exempelvis *Kartor* eller *SWOT-analys* är ett verktyg som kan användas i andra metoder. Det kan också vara därför många kommuner faktiskt har valt att kombinera flera metoder och ett tecken på att fler renodlade metoder för medborgarinflytande hade behövt jämföras.

Arbetet består endast av presentationer och dokument av praktiska exempel från Svenska kommuner som tillhandahållits online via kommunernas hemsidor

respektive sociala medier. Detta har begränsat arbetets bredd av praktiska exempel samt inneburit att det inte alltid framgått vilka erfarenheter metoden givit kommunerna från de olika metoderna. För att kunna utveckla arbetet vidare hade exempelvis kommuner kunnat kontaktas för utlämning av ytterligare material eller genom intervjuer med personer som varit med under medborgardialogerna och projekten.

Det framgår inte heller i detta arbete eller via Boverkets hemsida med de 7 olika metoderna (2021b) vad en bra dialog innebär. Under vissa metoder, exempelvis i *Enkäter och intervjuer* (2021g), framgår det dock hur personer med exempelvis funktionsvariationer eller andra faktorer som kan hindra dem från att medverka kan inkluderas på ett bra sätt. Men Boverkets förslag innebär nödvändigtvis inte att fler medverkar i medborgardialogen. Genom att ta fram mer statistik från de olika metoderna och fler praktiska exempel skulle även detta utveckla arbetet eller dess syfte mer nyanserat. På detta sätt kan en även fortsätta undersöka hur fler medborgare kan tänkas engagera sig i medborgardialoger för att kunna inkludera en mångfald av medborgare i processen. Genom detta kan beslutsfattare få en bredare grund och underlag att stå på i planprocessen för att uppnå hållbara resultat som medborgarna uppskattar och vill använda. För precis som Castell (2013) beskriver så ses idag medborgardialoger ofta som en jobbig dialog och del av processen för både beslutstagare och engagerade medborgare.

5.4 Slutsats

En god dialog innebär en ömsesidig inställning till varför den genomförs, vilket även kan spegla en god medborgardialog. Genom god kommunikation och information kan svenska kommuner genom olika metoder nå ut till medborgarna för att skapa en god dialog i planprocesser. Boverkets metoder för medborgarinflytande är inte de enda metoderna som går att använda, men de kan ge en förståelse för hur olika metoder kan nå ut och fånga olika typer av åsikter eller idéer där *Delaktighetstrappan* kan fungera som ett stöd. Genom återkommande dialoger och återkoppling till medborgarna i planprocessen tror jag planeraren kan få hjälp att skapa uppskattade miljöer, samtidigt som medborgaren känner sig hörd och får utöva sin demokratiska rättighet att påverka. Tillsammans kan de bidra till ett mer hållbart planarbete för alla.

Referenser

- Abrahamsson, H (2013). *Vår tids stora samhällsömdaning – städers ökade roll för social hållbarhet*. Göteborg: Chalmers Tekniska högskola, ss. 10-13
https://publications.lib.chalmers.se/records/fulltext/174504/local_174504.pdf
[Hämtad 2023-02-02]
- Amen, M. (2011). *Cities and global governance new sites for international relations*. Farnham, Surrey ;: Ashgate. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/slub-ebooks/reader.action?docID=665331> [Hämtad 2023-02-02]
- Arnstein, S.R. (2019). *A Ladder of Citizen Participation*. *Journal of the American Planning Association*, 85 (1), 24–34.
<https://doi.org/10.1080/01944363.2018.1559388> [Hämtad 2023-02-02]
- Agerström, M., Arra, V., Nilsson, A., Requena, A., Vanhuyse, F., (2021). *Citizen participation for sustainable citys*. <https://www.sei.org/wp-content/uploads/2021/05/factsheet-citizen-participation-for-sustainable-cities.pdf>
[Hämtad 2023-05-25]
- Boverket (2021a). *Så bygger vi ett hållbart samhälle*. <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/boverkets-uppdrag/sa-bygger-vi-ett-hallbart-samhalle/> [Hämtad 2023-01-20]
- Boverket (2021b). *Generella tips*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/metoder/tips/> [Hämtad 2023-02-20]
- Boverket (2021c). *Gåturet och trygghetsvandringar*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/metoder/gaturer-och-trygghetsvandringar/> [Hämtad 2023-02-20]
- Boverket (2021d). *Cultural planning och konst som redskap*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/metoder/konst/> [Hämtad 2023-02-20]
- Boverket (2021e). *SWOT analys*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/metoder/swot-analys/> [Hämtad 2023-02-20]
- Boverket (2021f). *Kartor för att synliggöra*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/metoder/kartor/> [Hämtad 2023-02-20]
- Boverket (2021g). *Enkäter och intervjuer*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/metoder/enkater/> [Hämtad 2023-02-20]
- Boverket (2022a). *Vad är medborgardialog*. https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/vad_ar/ [Hämtad 2023-01-20]

- Boverket (2022b). *Gå via skolan eller förskolan*. https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/metoder/skola_forskola/ [Hämtad 2023-02-20]
- Boverket (2022c). *Dialog via sociala medier*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/metoder/sociala-medier/> [Hämtad 2023-02-22]
- Buber, M (2013). *I and Thou*. London: Bloomsbury Academic. ISBN: 9781472511461
Cambridge University Press (u.å.). Dialogue. *Cambridge dictionary*.
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/dialogue> [Hämtad 2023-05-15]
- Castell, P (2013). *Framtiden är redan här – Hur medborgare kan bli medskapare i stadens utveckling*. Göteborg: Chalmers Tekniska högskola, ss.35-40
https://publications.lib.chalmers.se/records/fulltext/174504/local_174504.pdf
[Hämtad 2023-02-02]
- FN. (2009). *FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige.
<http://unicef-porthos-production.s3.amazonaws.com/barnkonventionen-i-sin-helhet.pdf> [Hämtad 2023-03-14]
- Jadelius, L (2013). *Medborgerlighet och medborgarinitiativ Stenberg*. Göteborg: Chalmers Tekniska högskola, ss. 14-16
https://publications.lib.chalmers.se/records/fulltext/174504/local_174504.pdf
[Hämtad 2023-02-02]
- Kaufmann, W (1996). *I and Thou: Martin Buber. A new translation with a prologue I and you and notes*. New York: Simon & Shuster
- Khakee, A (2006). *Medborgardeltagande i samhällsplaneringen*. I: Gösta Blücher, Göran Graninger. (red.) *Planering med nya förutsättningar: Ny lagstiftning, nya värderingar*. Linköping: Stiftelsen Vadstena forum för samhällsbyggande, ss. 11–23. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:354952/FULLTEXT01.pdf>
[Hämtad 2023-02-02]
- SFS nr: 2022:208. Förordning (2022:208) med instruktion för Boverket. Stockholm: Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
- Svenska Akademien (2023). Dialog. *Svenska Akademiens Ordbok*.
https://www.saob.se/artikel/?unik=D_1073-0121.2m7R [Hämtad 2023-05-15]
- Sveriges kommuner och regioner (2009). *11 tankar om medborgardialog i styrning*.
<https://skr.se/download/18.45167e4317e2b341b24ab480/1642668727074/7164-427-5.pdf> [Hämtad 2023-01-20]
- Sveriges kommuner och regioner. (2011). *Handbok i utvärdering av medborgardialog*. (ISBN: 978-91-7164-715-3). Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.
<https://skr.se/download/18.7c1c4ddb17e3d28cf9b61625/1642599717018/7164-715-3.pdf> [Hämtad 2023-02-01]
- Sveriges kommuner och regioner, (2022). *Om SKR*. <https://skr.se/skr/omskr.409.html>
[Hämtad 2023-03-14]

Svenska kommuner

- Arboga kommun (2021). *Rapport från trygghetsvandring 28 oktober och medborgardialog kring trygghet 29 oktober 2021.*
<https://www.arboga.se/download/18.46cabb4d183112f2a9c8ec/1662454068326/08.%20Rapport%20-%20Trygghetsvandring%20och%20Trygghetsdialog.pdf>
[Hämtad 2023-03-14]
- Bromölla kommun (2016). *Översiktsplan 2014 – med sikte på 2030 Bromölla kommun Del 1 Utvecklingsstrategier.* https://www.bromolla.se/globalassets/bo-bygga-miljo/planer/op-2014-del-1_rev_webb_2014-12-12.pdf [Hämtad 2023-03-14]
- Härjedalens kommun (2022). Kommunen bjuder in till fortsatt dialog om utveckling av lekparken i Sveg. [Facebook].
<https://www.facebook.com/harjedalenskommun/posts/pfbid02vJLpxpYheXhRF38GZgFezbdq8RPt7ow7cjk6PKQtLSJFofir9HnE3HQWPhUHfj78l> [Hämtad 2023-05-25]
- Härjedalens kommun (2023). *Ny lekpark i Sveg för lek, kultur och rörelse.*
<https://www.herjedalen.se/uppleva-och-gora/natur-och-fritid/lekparker/ny-lekpark-i-sveg-for-lek-kultur-och-rorelse.html> [Hämtad 2023-05-15]
- Kungälv kommun (2017). *Medborgardialog för Ytterby.*
<https://www.kungalv.se/contentassets/7b380a3736704f2884379d51e34aa900/7.-medborgardialog-fop-ytterby.pdf> [Hämtad 2023-05-10]
- Laholms kommun. (2019). *Trygghetsvandring på LP Hanssons väg.*
<https://www.laholm.se/nyheter/nyheter-2019/trygghetsvandring-lp-hanssons-vag/>
[Hämtad 2023-03-14]
- Södertälje kommun. (2018). *Sammanställning dialog Ekeby inför kommande planeringsprojekt.* https://www.sodertalje.se/globalassets/bo-och-bygga/planering/medborgardialoger/tidigare-medborgardialoger/ekeby-dialogsammanstallning-kortversion_190924.pdf [Hämtad 2023-04-10]
- Salems kommun (2016). *Medborgardialog inför Översiktsplan 2030.*
<https://www.salem.se/special/nyheter/kommun-och-politik/medborgardialog-infor-oversiktsplan-2030ny-sida/> [Hämtad 2023-04-10]
- Tjörns kommun (2014). *Kulturpolitisk strategi för Tjörns kommun 2014 – 2025 – om att spegla historien, utveckla i nuet och planera för framtiden.*
<https://www.tjorn.se/download/18.7b9b669c172940b75bdad104/1591795767602/Kulturpolitisk%20strategi%20Tj%C3%B6rns%20kommun%202014-2025.pdf>
[Hämtad 2023-03-14]
- Uppsala kommun (2022). *Fruktbar medborgardialog med barnen.*
<https://www.uppsala.se/kommun-och-politik/sa-arbetar-vi-med-olika-amnen/Inspiration-for-innovation/Fruktbar-medborgardialog-med-barnen/>
[Hämtad 2023-05-10]
- Västerås Stad (2022). *Handlingsplan kultur.*
<https://www.vasteras.se/download/18.5c302a991828ff8c1c61a224/1660745528693/Handlingsplan%20kultur%202022-2024.pdf> [Hämtad 2023-03-14]
- Växjö kommun (2020). *Dädesjö skola.*
<https://vaxjo.se/download/18.5c80ea9217976ac400a5ec12/1621519066501/Dialo>

[gprocess%20D%C3%A4desj%C3%B6%20skola,%20v%C3%A5ren%202020.pdf](#) [Hämtat 2023-03-14]

Ystad kommun (2013). *Förslaget*.

https://www.ystad.se/globalassets/dokument/sam/planavdelningen/fop-kopingebro/fop-kopingebro_antagande_planforslaget.pdf [Hämtad 2023-03-14]

Åre kommun (2012). *Inledande medborgardialog, Underlagsrapport översiktsplan Åre kommun*. <https://are.se/dokument/byggabo/2133-inledande-medborgardialog-op/file> [Hämtad 2023-04-10]

Ängelholms kommun (2023a). Är du nyfiken på planerna för ett kallbadhus – välkommen till informationsträff på Stadsbiblioteket. [Facebook]. 8 februari.

https://1.facebook.com/1.php?u=https%3A%2F%2Fwww.engelholm.se%2Fnyhetsarkiv%2Fnyheter%2F2023-02-08-ar-du-nyfiken-pa-planerna-for-ett-kallbadhus--valkommen-till-informationstraff-pa-stadsbiblioteket.html&h=AT0LH9LkD6hwa1JN6eEsUz3jitl0dS36yzisd_iz49umdsNznt-SP8TC_a5Ghcb2p63j_3OGmC3EAmZCoZje6mKwaKe0nF7bjacTrqTRf-TZKiLEiDZqX_rzlvcPcA9ThNpC&s=1 [Hämtad 2023-05-15]

Ängelholms kommun (2023b). Är du nyfiken på planerna för ett kallbadhus – välkommen till informationsträff på Stadsbiblioteket.

https://www.engelholm.se/nyhetsarkiv/nyheter/2023-02-08-ar-du-nyfiken-pa-planerna-for-ett-kallbadhus--valkommen-till-informationstraff-pa-stadsbiblioteket.html?fbclid=IwAR2Er-PdvPI4_b7ATX4ABP8G0dbv8CnVgY6WxBgMfv6Uv9YxM8JcTfAGioQ [Hämtad 2023-05-15]

Bilaga 1

Gå via skolan eller förskolan

Enligt Boverket (2022b) är barns åsikter kring deras närmiljö värda att ta vara på i planprocesser. När det gäller projekt som påverkar barn är därför detta en väl fungerade metod enligt Boverket.

Syfte

När barn är målgruppen i en planprocess kan det vara bra att inkludera deras åsikter och tankar i processen. Syftet med metoden är att uppmuntra barn och unga till att tänka efter och ge sina åsikter vilket kan öka motivationen bland barnen. Målet är att uppmuntra barnen till att delta och Boverket föreslår att dialogen genomförs på ett sätt där barnen själva kan visualisera och konkret få ta del av resultatet.

Tillvägagångssätt

För att motivera barnen bör metoden genomföras kreativt. Detta genom att barnen får bygga modeller eller rita teckningar med sina idéer och önskemål. Men även att planförslaget finns framtaget i fysisk form på ritningar eller kartor och kan visas upp för barnen. Det är även enligt Boverket viktigt att det i slutet av projektet sker en återkoppling till barnen kring resultatet för att öka barnens motivation och intresse.

Krav och förberedelse

Denna metod kräver enligt Boverket en god tidsplanering och kommunikation. Skola, rektorer samt pedagoger bör kontaktas i förväg för att det ska vara möjligt att inkludera metoden i deras dagliga planering. Det bör även framgå tidigt hur mycket tid som kommer att krävas från alla parter samt hur tidplanen för dialogen och det större projektet ser ut. Alla parter bör även ha en gemensam bild av vad målet med dialogen innebär.

Metoden kräver även enligt Boverket att en är insatt i barns rättigheter för att processen ska vara givande för alla och ske på ett bra sätt.

Gåturet och trygghetsvandringar

Gåturet och vandringar i det aktuella området för projektet kan enligt Boverket (2021c) vara en bra första metod i dialogprocesser. Metoden skapar en bra grund som går att bygga vidare på eller kombinera med andra metoder för medborgarinflytande i planprocesser enligt Boverket.

Syfte

Denna metod innebär att det aktuella området inventeras tillsammans med medborgare och intressenter med koppling till området. Metoden är till stor del baserad på de immateriella värden medborgarna har på platsen där alla olika sinnesuttryck och upplevelser spelar roll. Det är därför av stor nytta om olika målgrupper deltar i metoden, exempelvis fastighetsägare, boende och olika förvaltningar. Syftet är att med metoden kunna skapa en mer nyanserad bild av området och dess immateriella värden.

Tillvägagångssätt

Metoden delas in i tre delar: Förmöte, Vandring och Uppföljande möte. Under förmötet kan projektet introduceras där medborgarna får en inblick i vad processen innebär. Frågor och synpunkter under förmötet sammanställs och läggs tillsammans med tidigare platsanalyser grunden för vandringens fokus. Under vandringen får deltagarna berätta fritt, men planeraren bör även ställa mer riktade frågor utifrån projektets mål. Vandringen bör dokumenteras både i ord och genom skisser eller fotografier. Efter vandringen hålls ett uppföljande möte där planeraren presenterar kommunens planer för medborgarna mer ingående med fokus på hur medborgarnas synpunkter och erfarenheter har bidragit till beslutsprocessen.

Krav och förberedelse

Vandringen bör enligt Boverket inte bestå av fler än 20 personer och ibland kan gruppen delas upp utifrån kön eller ålder. På så sätt kan intressanta skillnader i uppfattningar och önskemål från olika målgrupper fångas upp.

Inför vandringen rekommenderar Boverket att planeraren har besökt området själv där egna iakttagelser och observationer dokumenteras. Dessa, tillsammans med vad som togs upp på förmötet, utgör sedan grunden för upplägget och frågor att ställa på vandringen samt strategiska punkter att stanna vid.

Konst som redskap

Genom att använda konst kan kommuner stärka själen för en plats och på så sätt fånga vad som är unikt med platsen beskriver Boverket (2021d). Denna metod blir då ett sätt att knyta medborgarna eller invånarna mer personligt till en plats (ibid).

Syfte

Denna metod utgår ifrån begreppet *Cultural planning* vars syfte är att kommunen ska stärka sin självbild eller varumärke genom att på ett mer konstnärligt sätt fånga platsens immateriella värden. Boverket beskriver metoden som ett sätt att identifiera vad platsen i fråga kräver för att öka de immateriella värdena och på så sätt påverka livskvaliteten för medborgarna.

Tillvägagångssätt

Metoden är uppbyggd av nio steg: Förberedelser och förankring, Insamling av kunskap, Analys, Avstämning, Ta fram handlingsplan, Remissrunda, Slutarbete och analys, Lansering och slutligen Genomförande, uppföljning och utvärdering. Fokus ligger på steget Insamling av kunskap där kommunen kan använda valfria metoder så som enkäter, workshoppar, intervjuer eller möten.

Grundidén med resultatet är att kommunen genom konst ska kunna kommunicera med medborgarna och visa på en förståelse kring platsens värde för dess användare. Boverket beskriver även metoden som ett sätt att öppna upp för en dialog om platsens immateriella värden med medborgarna inför framtida projekt.

Krav och förberedelser

När konst ska framställas tas en konstnär in i processen. Enligt Boverket bör konstnären fungera som en neutral part mellan kommunen och medborgarna för att gynna de som hamnar i skymundan i andra kommunala medborgardialoger.

SWOT-analys

Boverket beskriver denna metod som ett snabbt sätt att få en överblick över en plats och information som finns knutet till den (2021e). Metoden kan användas på alla typer av nivåer för planeringsprocesser (ibid).

Syfte

SWOT-analyser har som syfte att belysa styrkor, svagheter, möjligheter och hot, och i detta fall av en plats. Utifrån detta kan kommuner värdera och utvärdera behov och krav som projektet kan innebära.

Tillvägagångssätt

Metoden genomförs så att medborgare kan beskriva platsen utifrån fyra teman: Styrkor, Svagheter, Möjligheter och Hot som vardera skrivs in i fyra boxar. Därefter antecknas allt som går i respektive box och på så sätt kan allt visualiseras på ett samlat sätt. Denna metod passar bra enligt Boverket vid träffar och diskussioner med medborgare.

Krav och förberedelser

Boverket beskriver inga krav eller förberedelser för denna metod.

Kartor

Genom kartor kan medborgare enkelt beskriva en plats fysiska miljö vilket kan användas som utgångspunkt till vidare medborgardiskussion enligt Boverket (2021f).

Syfte

Kartor kan enligt Boverket användas som en bra utgångspunkt i en medborgardialog. Syftet med att använda kartor som metod är att över en plats kunna konkret beskriva olika inslag och styrkor eller svagheter samt möjligheter och hot likt en SWOT-analys. Boverket förklarar att kartmetoden går att kombinera med både SWOT-analys och Kevin Lynchs analysmetod eller liknande. Metoden fungerar även väl med barn och unga.

Tillvägagångssätt

Metoden kan enligt Boverket som tidigare nämnt kombineras med andra metoder för medborgardialog. Men i grunden handlar denna metod om att konkret på en karta kunna anteckna, rita och skissa både nutida värden och framtida förslag och utvecklingsmöjligheter. Metoden ger planeraren ett fysiskt underlag och kan passa vid olika tidpunkter i planprocessen.

Boverket föreslår bland annat att Kevin Lynchs analysmetod tillämpas tillsammans med kartor. Denna metod utgår ifrån människors mentala kartor över en miljö där följande element preciseras på kartan: landmärken, stråk, knutpunkter och delare.

Även kartor i form av digitala kartor i exempelvis GIS med barn som målgrupp är ett tillvägagångssätt Boverket föreslår. Genom detta sätt kan barnen lära sig att använda digitala kartor, samtidigt som planeraren får ett bra underlag i GIS som lätt kan hanteras vidare. Metoden består av att utvalda platser är markerade i GIS, där barnen får en enkät med frågor att besvara kring de olika platserna. Även lärarna kan enligt Boverket medverka och svara på frågorna. Frågorna i enkäten kan ha ett specifikt tema passande för projektet, och kan komma till nytta genom hela planprocessen. Det bör sedan ske en återkoppling till lärarna och barnen med resultatet.

Krav och förberedelser

Denna metod, som Boverket delat in i två undermetoder, kräver förberedelser i form av kartunderlag. När Lynchmetoden ska appliceras krävs inte mycket mer förberedelser eller material. Men för barn och GIS-metoden krävs det god

förberedelse och kommunikation med lärare och rektorer. Det bör upprättas en tidsplan innan projektet sätts i gång samt etableras vad projektet kräver från vardera part. Förberedelserna är lika de som krävs för metoden Gå via förskolan eller skolan.

Enkäter och intervjuer

Boverket beskriver denna metod som ett effektivt sätt att samla in muntliga och skriftliga åsikter från olika målgruppen (2021g).

Syfte

Denna metod går ut på att samla in åsikter och synpunkter från medborgarna i form av enkäter eller intervjuer. Metoden kan användas på olika sätt med olika mål och på så sätt kan syftet varieras beroende på projektet.

Tillvägagångssätt

Boverket har redovisat tre olika tillvägagångssätt för metoden: Frågeformulär, Vykort och Intervjuer. Syftet för de tre tillvägagångssätten är det samma, men metoderna skiljer sig åt genom olika sätt att inhämta åsikter och synpunkter.

Frågeformulär innebär en lättförståelig, enkelt utformad och relativt kort utformad enkät med frågor där medborgarna har möjlighet att lämna synpunkter. Svaren bör enligt Boverket kontrolleras med en bortfallsanalys för att inte något svar skiljer sig avsevärt mycket och kan påverka resultatet fel. Det går även i frågeformuläret se om en variation av målgrupper och intressenter besvarat frågorna, och vid behov nå ut till fler för ett mer nyanserat resultat. Resultatet sammanställs och analyseras sedan.

Genom att skicka eller dela ut vykort kan kommuner på ett enkelt sätt få in synpunkter enligt Boverket. Vykorten kan innehålla en bild samt korta förtryckta frågor som möjliggör för mer spontana åsikter och svar från medborgare. Metoden är inte tidskrävande. Denna metod kan även appliceras på exempelvis workshops där medborgarna kan muntligt lämna kommentarer på vykortet.

Genom intervjuer går det att skapa en bred förståelse för medborgarnas åsikter enligt Boverket. Intervjuerna bör formas som lätta samtal där frågor samt intervjuaren bör ha en neutral inställning och utgångspunkt. Utöver intresserade medborgare kan nyckelaktörer och intressenter intervjuas för ett mer nyanserat resultat.

Krav och förberedelser

Inför enkäter och intervjuer bör planeraren förbereda frågor och diskussionsämnen enligt Boverket. Om personer med funktionsnedsättningar bör frågorna samt tillvägagångssättet förberedas ytterligare med fokus på att möjliggöra att så många som möjligt ska kunna svara på frågor. Exempelvis kan speciella salar bokas för

intervjuer med hörselskadade eller personliga intervjuer för personer med synnedsättningar.

Sociala medier

Genom att använda sociala medier kan en kommun lätt nå ut till många personer och informera eller bjuda in till en dialog enligt Boverket (2022c).

Syfte

Via sociala medier som kanal kan en enkelt nå ut till många personer enligt Boverket. Genom sociala medier kan både information om exempelvis möten annonseras, och mottagande av åsikter och frågor i kommentarer. Genom sociala medier går det att enkelt nå ut till en bred målgrupp.

Tillvägagångssätt

Boverket föreslår inlägg via exempelvis Facebook samt webbsändningar.

Ett inlägg innebär att information om ett projekt delas via den sociala kanalen där det finns möjlighet att lämna kommentarer, eller information om var medborgarna kan lämna kommentarer eller frågor. Genom dessa inlägg har många möjlighet att kommentera och lämna frågor eller åsikter oavsett förutsättningar eller funktionsnedsättningar.

Webbsändningar beskrivs av Boverket som ett digitalt möte där alla kan medverka och ställa frågor eller lämna synpunkter. Ett digitalt mötesrum som detta innebär inga begränsningar på lokaler och på så sätt kan personer med funktionsnedsättningar även medverka i högre grad. Det är även mindre tidskrävande än ett fysiskt möte för deltagarna.

Boverket presenterar även en checklista framtagen av SKR till kommuner vid användning av sociala medier som kommunikationskanal. Här står det att inlägg på sociala medier bör betraktas som allmän handling och ska kunna tas fram på begäran. Dock tycker inte SKR att allt som publiceras på sociala medier behöver dokumenteras och diarieföras, så länge kommunikationskanalerna är lättorienterade.

Krav och förberedelser

Om sociala medier används som kommunikationskanal är det viktigt med tydlighet enligt Boverket. Dels hur en vill att åsikter eller frågor ska kommuniceras från medborgarna, exempelvis via mejl, dels att informera om hur kommunikationsprocessen kommer att se ut med exempelvis mötestider eller länkar till enkäter.

GDPR, dataskyddsförordningen kring hanterande av personliga uppgifter, är viktigt att ta i beaktan vid användning av sociala medier som kanal för en

medborgardialog. Det gäller både de medborgare som lämnar åsikter, och inblandade i projektet så som arkitekter eller planläggare.

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.